

Arany János és Johannes Auratus

BORZSÁK ISTVÁN

Budai Ézsaiással és klasszika-filológiánk kezdeteivel kapcsolatos kutatásaim során behatóan foglalkoztam Budai Ézsaiás testi-lelki jóbarátjának, Sárvári Pálnak munkásságával is. Sárvári volt Arany Jánosnak az a debreceni tanára, akinek csillagászati előadásából később nemcsak a diákcsínyek maradtak meg a költő emlékezetében, hanem sokkal több, — egész életre szóló indítás, Sárvári tudományának hálás gyümölcsöztetése :

Oh, hányszor elmereng a tiszta mennybe,
Hol a tejút és többi napkörök
Egy-egy láncszem tovább, a végtelenbe,
Hol milliárd nap és bolygó görög ;
A Sirius-hossz, ily távollal szembe,
Már semmi, hát még ez a földi rög . . .

(Bolond Istók, II. 23.)

Sárvárinak állított emléket Arany a Bolond Istóknak abban a részében is, ahol a debreceni kollégiumtól való búcsúvételét örökítette meg. A többi tanár nemigen törődött a testimoniumát kikérő és színészpályára készülő ifjúval, csak egy : az öreg (1836-ban 71 éves) Sárvári Pál.

Egy ősz tanára, egy agg Simeon,
Kinek nem fért a híre Debrecenben,
Sőt már nevének keskeny volt e hon
(Kibőgte a deák ezt is különben),
Föllelkesült a lelkes ifion,
Szavalni fogta, énekelni . . . minden . . .
Említe *Shakespeare*, »hallatlan« nevet :
Mégáldá, s írt ajánló levelet.

(Bolond Istók, II. 63.)

Sárvárinak, az akkori rektor-professzornak köszönhette Arany azt is, hogy távozásakor »szegénysége tekintetvén, az iskolai Bizonyosság Levél ingyen adatott ki«. (Az 1836. febr. 17-i tanári kari jegyzőkönyv adatát idézi Törös László, Sárvári Pál. Nagykoros, 1938. 86. l.)

Ennek a Sárvári Pálnak legidősebb fia, Sárváry Jakab, a gyermektelen Budai Ézsaiás sógorának, Ercei Dánielnek Rozália nevű leányát vette feleségül. (Törös i. m. 173. l. tévesen Erdy-t ír.) Így kerülhettek a nagynevű szuperintendens iratai a Sárvári-család birtokába. Sárvári Pál irodalomtörténeti szempontból is rendkívül értékes levelezését Törös László idézett munkájában még felhasználhatta, de a családi iratok legnagyobb része a háborús események következtében azóta megsemmisült, és Sárváry Jakab unokája özvegyének, özv. Tóth Emilnének ajándékából a becses irományoknak már csak egy kis töredéke jutott a Magyar Tudományos Akadémia kéziratárába. (Pl. a Rhédey Lajosné fölött 1804-ben mondott halotti beszéd fogalmazványa, vagy Budai Ferenc önéletrajza.)

Ezek között az iratok között van egy 1872. május 30-i keltezéssel ellátott másolat is azokról az »Alkalmatosságra írott versekről, midőn Szilágyi Sándor úr az első és utolsó malaczának végső tisztességtételét nagy és fényes gyülekezet jelenlétében tartaná. Ezen alkalmatosságra készítődjött és elmondódott egy bocskoros poéta által következő képen :

Múzsám, ki lebuktál Parnasszus hegyérül,
És csak orrbezúzást nyertél pályabérül . . .«

Az alkalmi versezet eddig ismert kézíratait és másolatait, valamint a tréfás költemény előadásának körülményeit részletesen ismertette Vojnovich Géza az akadémiai Arany-kiadás VI. kötetében. (Bp. 1952. 220. l.) Az újabb másolat előkerülésének tényénél talán még érdekesebb az a megjegyzés, amely a négylappos kézirat »Vége« jelzése után olvasható (Sárváry Jakab tollából):
»Tréfás verse Arany Jánosnak, kiről a Báthory Gábor kedves barátom felfedezése szerint, Postius 1500. év körül szóról szóra, betűről betűre megírta :

Splendidus nihil est, nihil est pretiosius auro,
Cui neque longa dies, nec fera flamma nocet.
Ergo Jane! decus vatum, et nova gloria Phoebi,
Ex auro nomen convenienter habes,
Aurea felici fundis quia carmina vena,
Quae nec edax perdet flamma, nec ulla dies.«

Vagyis az Arany-tisztelők körében elterjedhetett a Kálvin-téri templomot építtető szuperintendens hasonló nevű fiának az a »felfedezése«, hogy Arany Jánosnak mindenki másénál fényesebb költői tehetségét egy újlatin poéta már 1500 körül megénekelte . . .

Johannes Posthius (1537—1597), a választékos latinsággal verselő német orvos, valóban írt egy ilyen költeményt (szövegét l. Ranutius Gherus »Deliciae poetarum Germanorum huius superiorisque aevi illustrium« c. gyűjteményének V. kötetében [Francofurti 1612], a 219. lapon) — *Ad Johannem Auratum*, vagyis a francia Jean D'Aurat-hoz, Ronsard görög tanárához, a Pléiade graecistájához. (Megh. 1588. Posthius költői és baráti kapcsolatairól l. G. Ellinger, *Geschichte der neulat. Lit. Deutschlands im 16. Jh. III. 1., 292. l.*; Jean D'Aurat-ról uo. 108. l., vagy pl. G. Lanson, *Histoire de la litt. franç.*¹³ 276. l.) Ezeknek a filológiai adatoknak a közlése természetesen semmit sem vonhat le Báthory Gábor szellemességének, Posthius verselő-készségének, vagy Jean D'Aurat görög tudományának értékéből, legkevésbé pedig a mi »Johannes Auratus«-unk halhatatlanságából, — *quam nec edax perdet flamma, nec ulla dies.*

Nyelv és nyelvjárás Spanyol-Amerikában

(C. E. Kany: *American-Spanish Syntax* c. művének tanulságai)

HERCZEG GYULA

Nem meglepő, ha a mű elolvasása után az alábbi kérdés vetődik fel: vajon Közép- és Dél-Amrika spanyol nemzeteinek nyelvét az anyaországi spanyollal nagyjából azonosnak, ill. vajon nyelvjárásként kell-e felfognunk? Vagy esetleg — különösen, miután az utolsó félszázadban számos irodalmi alkotás, főleg elbeszélés és regény jelent meg ezeken (a sokak szerint romlott) spanyol nyelveken — jogunk van önálló argentin, ecuadori, bolíviai, chilei stb. nemzeti és irodalmi nyelvekről beszélni? Nehéz problémával állunk szemközt. Maga a szerző, C. E. Kany, a californiai, Berkeley-i egyetem spanyol tanára több mint 400 lapon keresztül ismerteti azokat a mondattani eltéréseket, melyek a tiszta kasztíliai nyelvhasználat és a mai közép- és dél-amerikai nyelvállapot közt fennforognak, de nem foglal állást, sőt a kérdést a fentebb említett formában éppen csak érinti. Nem jut túl annak hangoztatásán, hogy Közép- és Dél-Amerika spanyol népeinek nyelve annyira különbözik a tiszta kasztíliai nyelvhasználattól, amennyire az Egyesült Államok nyelve az irodalmi angoltól.

A szerzőnek nem is az elvi, elméleti kérdések tisztázása volt a szándéka. Mindenekelőtt alapvető nyelvi anyagot akart összegyűjteni és ilyen tekintetben — úgy érezzük — példamutató munkát végzett. Meg kell említenünk, hogy az óriási dokumentáció ellenére a jelenségeket világosan, közérthetően tárgyalja. Hasznos az, hogy szükség esetén megemlékezik hangtani, alaktani és lexikológiai tényekről is, legalábbis utalás formájában. A mű népszerűségére jellemző, hogy az 1945-ben megjelent első kiadását már 1951-ben követte a második. A szerző, C. E. Kany, az észak-amerikai hispanisztika egyik ismert művelője, aki Keniston mellett jó nevet biztosított